

«AQUEST CRIT QUE ARA PENSE»

ENRIC SÒRIA

Com és sabut,enguany celebrem el centenari del naixement de dos grans escriptors en català de la postguerra: Gabriel Ferrater i Joan Fuster. A part de la data de naixença, tots dos tenien algunes coses en comú, com ara que eren poetes. En el cas de Ferrater, ningú no en dubta. Els seus textos en prosa, admirables com són, han passat a un relatiu segon terme en l'apreciació que es fa de la seua figura, mentre que la seua poesia continua sent rellegida, estudiada i reverida ara mateix. En canvi, la poesia de Fuster ha quedat massa oculta per la seua molt més profusa obra d'assagista, de comentarista insolent de l'humà i el diví, d'agitador d'idees. Ara, una bona edició de la *Poesia completa*, a càrrec de Salvador Ortells, ens la torna a posar damunt la taula.

Potser el principal responsable de la relegació de la poesia dins el còmput global de la seua obra fóra Fuster mateix. Després d'un parell d'ensopecs amb la censura —que impedí la publicació de dos llibres decisius, *Ofici de difunt* i *Poemes per fer*—, els seus versos es van anar fent esporàdics, mentre que la prosa, en forma d'articles de premsa o de llibres més o menys estudiosos, passava al primer pla. A més, a partir d'un punt, quan s'hi va referir, ho va fer amb una displicència evident. Per regla general, ningú no coneix les debilitats d'una obra literària tant com el seu autor; passa que, també per regla general, ens ho callem. Tractant-se dels seus versos, Fuster no va callar, i encara hi afegí aquella ironia acre i un punt perdonavides en què era especialista. El resultat va ser demolidor. I els seus devots, com de costum, se'l varen creure.

Per què Fuster va afusellar en públic, i a dretcient, el poeta que va ser es presta a conjectures, justament perquè costa d'entendre. Potser la impossibilitat de publicar la poesia que de veritat volia fer el decebera, o bé el recel de resultar massa extemporani en un ambient, el poètic català, que llavors virava a veles desplegadas cap a «la cosa social malentesa»; o potser era una incertitud íntima. Fuster era conscient que l'agònica situació de la literatura catalana —i més al País Valencià— exigia la prosa llegidora i l'agitació d'idees incitant. Mantenir un debat intel·lectual viu en català ho reclamava. D'altra banda, la figura de racionalista acèrrim que Fuster s'anava construint no casava gens ni amb les deliquescències líriques ni amb els exabruptes més o menys surreals que, com a poeta, el tempta-

ven —pensat i tot, un crit no deixa de ser un crit. O potser tot plegat. No ho sabrem mai.

Així, la seua poesia va anar quedant com una excrescència juvenil de difícil encaix dins el conjunt de la seua obra. No sempre havia sigut així. Fuster, als anys 40 i primers 50, havia sigut un poeta prolífic, llegit i valorat. Per exemple, és un dels poquíssims poetes valencians ben representats en la quasi normativa antologia de Bofill i Comas (l'altre, naturalment, era Estellés). Tampoc va ser així, del tot, després. No solament Fuster continuà fent versos de tant en tant tota la vida. Els seus assaigs sovint tenen el dring inconfusible de la prosa de poeta. Això salta a la vista en els aforismes, però també en l'obsessiva recerca de l'adjectiu òptim, de la frase ben retallada i convincent, de la troballa inesperada i suggestiva. En el seu *Dietari*, el 1960, Fuster anota: «la paraula, llevat de quan queda a mans del poeta, té uns límits notoris». Fent seua la definició d'un escriptor francès, Fuster considerava que la poesia era, sobretot, «un estat tèrmic del llenguatge». Aquesta virtualitat expressiva de les «paraules justes, essencials» que batega en la poètica de Fuster, vigoritza tot el que escriu. Si hi ha una poètica de la ironia, la trobem en la prosa de Fuster, que també tensa a fons els límits de la paraula.

Quant als seus versos, tenen un relleu indisputable. En el pròleg de la *Poesia completa*, Salvador Ortells diferencia bé entre una veu lírica, hereua del simbolisme repassat per autors com Alexandre, Salinas, Guillén i Riba (com més va més), i una altra més aviat antilírica, de filiació surrealista, molt més descarnada i acre. Totes dues s'alternen en contrapunt, amb un predomini cada vegada major de la segona. La fita del Fuster líric és el memorable cicle de «Criatura dolcíssima», en *Escrit per al silenci* —títol premonitori. La del diguem-ne antilíric, és als dos llibres, no menys memorables, que la censura s'encarregà de silenciar, i que no poguérem llegir fins al 1987. Són llibres d'una potència immensa, que no sé imaginar quin efecte haurien tingut als anys 50, si encara avui enlluernen. Silenciat per les adversitats de l'època i pel mateix autor, Fuster era un poeta de gran talla, i no perdrem gens el temps, redescobrint-lo.

JOAN FUSTER, *Poesia completa 1945-1987*, València: Institució Alfons el Magnànim, 2022, 374 p., 19 €